UN DECRET IMPERIAL ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN ANUL 1763

VIOREL CIUBOTĂ

În șirul actelor în limba română din secolul al XVIII-lea, tipărite de Curtea de Viena, se numără și acest decret din 16 noiembrie 1763 necunoscut până acum[1]. El încearcă să stăvilească un fenomen care în perioada anilor 1761—1764 luase proporții neobișnuite, care au îngrijorat curtea de la Viena.[2] Emigrările peste graniță erau așa de numeroase, încât ambasadorul Prusiei la Poarta Otomană raporta că numai în anul 1767 au trecut în Moldova și Țara Românească circa 24 000 familii de transilvăneni, cifră de altfel exagerată, dar care reflecta proporțiile pe care le luase fuga iobagilor din Imperiul Habsburgic, și mai ales din Ungaria și Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.[3]

Decretul se adresa „tuturor lăcuitorilor și supușilor în țara noastră Ungurească de moșie și în părțile ei adaose..." și el relua un altul publicat în 1762 probabil asprindu-i prevederile.

Cauzele fenomenului emigrării masive a transilvănenilor sunt dintre cele mai diverse: greutatea sarcinilor iobăgești, războiul de 7 ani care a solicitat resurse enorme umane și materiale, mișcarea religioasă a lui Sofronie din Cioara, înființarea regimentelor de graniță întâmpinată într-o primă fază cu o opoziție violentă etc.[4]

În fața acestei situații asistăm la efortul Curții de la Viena de a reface baza contribuabilă, problema iobagilor devenind o problemă de stat, căreia după 1760 i s-a acordat o atenție sporită. În acest context plasăm și decretul de față al cărui scop era „ca să să sporească norodul cu oprirea, ca să nu fugă și să nu scape întru alte părți oprite..." și ca oamenii „să se înfrâneze de frica, pedepselor..." Vinovații erau pedepsiți în mod gradat: prima dată cu temniță de cinci ani, a doua oară cu temniță de zece ani, iar a treia oară „capul și viața îș vor pierde."

În continuare decretul cuprindea șase puncte care reglementau procedura de urmat cu fugarii. Primul punct se referă la cei bănuiți că ar avea intenții de fugă, ei trebuind „să se dea în prinsoare". Al doilea punct reglementa obligația autorităților de a face „cât mai curând după

---

[1] Vezi Aurel Răduțiu, Ladislău Gyémánt, *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română 1701—1847*, București, 1981.

[2] Cf. Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX*, București, 1977, p. 125.

[3] Cf. *Din istoria Transilvaniei*, București, 1960, p. 193.

[4] David Prodan, *Les migrations des roumains au — dela des Carpathes au XVIII-ème siècle*, Sibiu, 1945, passim; idem, *Problema iobăgiei în Transilvania 1700—1848*, București, 1989 și *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 521.

https://biblioteca-digitala.ro

НОЙ МАРІЯ ѲЕРЕЗІЯ ДИН МИЛЛА ЛУЙ ДУМНЕЗЕУ ѪМПЪРЪТЕАСЪ

РЖМЛЕНИЛОРЪ, ЧЪРІИ НЕМЧЪЩИ, ОУНГЪРЕЩИ, БОЕМИИ, ДАЛМАЦИИ, КРОАЧІИ, ШКЛАВОНІИ, ш.пр. КРЪІАСЪ АПОСТОЛИЧАСКЪ, АРХИДУКЪ АУСТРІИ, ДУКЪ БУРГУНДІИ, СИЛЕЗІИ, ШТИРІИ, КАРИНТІИ, КАРНІОЛІИ, МАРХІО, ѪНЪЛЦАТ ГРЖМАЛЕНЕЩИ, МОРАВІИ, БУРГОВІИ, ЛУЗАЧІИ, КОМЕС ХАБСБУРГІИ, ФЛАНДРІИ, ТИРОЛІЕ, ШИ ГОРИЧІИ, ДУКЪ ЛОТХАРИНГІИ ШИ БАРРИ, МАРЕ ДУКЪ ЕТРУРІИ, ш.пр.

[illegible]

МАРІЯ ѲЕРЕЗІЯ м.п.

rânduiala legilor şi dreptăţii despre ei însămnarea faptelor sau inciviţie...". Al treilea punct prevedea spânzurarea celor vinovaţi de fugă. Al patrulea şi al cincilea prevedea pedepsirea tăinuitorilor, fugarilor, mai ales ai celor fugiţi din „slujbă cătănească". Recidiva putea atrage pedeapsa capitală. Al şaselea punct se ocupa de cei ce plecaseră din ţară fără voie şi se reîntorceau, ei trebuind „să se prinză... şi să se judece".

Cu toate pedepsele draconice pe care le cuprindea, decretul nu a avut prea mult efect, fuga iobagilor continuând şi după această dată. În aceste condiţii Curtea de la Viena, în spiritul ideilor iluministe ale secolului a căutat noi căi de reglementare a acestei situaţii, în şirul acestora înscriindu-se şi cele două mari reglementări urbariale din timpul Mariei Tereza şi Iosif al II-lea.

UN DÉCRET IMPÉRIAL EN LANGUE ROUMAINE DE L'ANNÉE 1763

(Resumé)

Le décret présenté essaie de stopper un phénomène de la deuxième partie du régne de l'impératrice Maria Tereza, qui avait pris des proportions inhabituelles dans l'histoire de l'Empire des Habsbourgs, c'est-à-dire la fuite des paysans serfs dans d'autres pays et sortont en Moldavie et Valachie. Vis-à vis de cette situation la Cour Impériale essaie d'instituer des mesures dures contre les fuyards, mesures qui ne vont pas diminuer le phénomène, obligeant Vienne à agir plus fermement en faveur des paysans serfs.

https://biblioteca-digitala.ro

Noi Maria Terezia din mila lui Dumnezeu împărătesa Rîmlenilor Țării Nemțești, Ungurești, Boemii, Dalmații, Croații, Șclavonii, iproci. Crăiasă Apostolicească arhidux Austrii, Dux, Burgundii, Silezii, Știrii, Carintii, Carniolii, Marhio, împărații rîmlenești, Moravii, Burgovii, Luzații: comes Habsburgii, Flandrii, Tirolis, și Goriții, Dux Lotharingii și Barri: Mare Dux Etrurii, iproci. Fericirea țărilor cea mai mare și mai aleasă întraceia stă să aibă neam și norod nu numai de lucru și muncă pămîntească, ci și de alte slujbe, și deregătorii vrednic, și destul. Că precum din multimea lăcuitorilor, sau moșteanilor Țările mici și fără roadă cresc și sărîdică la avuție și bogăție, așa și din lipsa norodului țările întralmintrirea fericite nu puțînă scădere pătimesc. Țara noastră de moșie ungurească cu adevărat întru acelea Țări să poate număra care sînt, vestite pentru bunătatea și rodul pămîntului: iară și foarte bine pricepem, că multe părți aceștii țări mari, pentru lipsa norodului, și moștenilor nusă pot griji cum să cade, și cum pofteşte folosul țării. Scăderea aceasta sau cunoscut și în vremea cea mai din nainte: iare acuma mai bine se arate după război de șapte ani, cînd moștenii satelor dela arătură, și chivernisirea pămîntească la oaste pentru apărarea țării trebuia să iasă.

Pentru acea din începerea înpărății noastre având grije cao iubitoare Maică de fericirea țărilor noastre, după pacea dela Dumnezeu dăruită tot gîndul acolo neam întors, casăsă sporească norodul cu oprirea, casă nu fugă, și să nu scape, întru alte părți oprite: până cînd lucrul acesta mai de chilină[1] vom isprăvi. Cu adevărat cîtă pagubă și scădere vine de aicea: Craii ceii mai dintîiu împreună cu statusurile, au cunoscuta și sau deregătorii țării dedemult preaînțelepțeşte înpotriva ne ascultătorilor legi au făcut în Articușul al 13 la anul 1609. Aşijderea în articulușul al 14 la anul 1613. Întru care supt piarderea capului au oprit eșirea din Țară, și fugirea. Cărora fiind următori și noi, rînduiala la anul, care au trecut, adecă: întral 1762.

Propoveduită iară o înnoim, și tuturor mai chiar odăm de știre, casăsă înfrîneze de frica pedepselor aceia toți, pe carii nui aşază credința, legea, cinstea cu care sînt datori.

Pentru aceia tuturor lăcuitorilor și supușilor în țara noastră ungurească de moșie și înpărțile ei adoase poruncim, nimenea sănu cuteze fără slobozenia noastre din înpărăția și stăpînirea noastră a fugi, și a trece la țări și stăpîniri streine. Pentru aceia toți aceia, carii să vor face vinovați încutare lucru, deacă săvor prinde după vrednicia sa să vor pedepsi, și mai dintîiu cutemniță, și robie de cinci ani, altădată cu temniță, și robie de zece ani: iară carii de frica numitei pedepsi nu să vor aşăza, ci aşijderea a fugi din țare vor cerca, după vestitele porunci, și legi în Articulușul al 13 la anul 1609. Și în articulușul al 14 la anul 1613 capul și viața îș vor pierde. Mai pre urmă celora, carii vor da afară pre fugitori din țară doao zăci și cinci de florinți din vistieria sau cassa noastră crăiască am rînduit să li să dea. Iară cum că la fuga

[1] De chilină (magh. külön) = separat.

https://biblioteca-digitala.ro

aceasta din țară mult ajută oarecarii oameni îndărătnici, carii îndeamnă pre alții la cutare fapte oprite, drept aceia împrotriva acestora acestia am voit a rîndui.

Întîiu: Despre carii va fi greu ginău[2] și semne destule săvor arăta che sînt vinovați, sau în cutare faptă să vor găsi umblîndu, îndată să să prinză, și la Varmedie, sau alt Magistratuș, sau județ să să dea în prinsoare.

A doao: Magistratușul, sau deregătorii locului cît mai curînd după rînluiala legilor, și dreptății despre ei însămnarea faptelor sau Incviziție să facă.

A treia: Cutare rob deva mărturisi vina sa, sau în județ săva afla vinovat sau în apucata fugă din țară săva găsi, ca un pîrîtoriu al țării să să spînzure.

A patra: Părtașii acestora, carii ajută cu Sfat, au cu fapte pre dînși, asemenea izbîndă și pedeapsă săpătimească.

A cincea: Carii cu știre primesc încasă pre oamenii, carii sau dat spre slujbă cătănească la stăpîni, și țări streine, și nui spun, nici îi dau afară pre dînși Magistratușului sau Deregătorilor locului, ci așa să înpărtășăsc în vina lor, mai nainte la lucru înpeante pre vreme mai scurtă, sau mai lungă săsă trimită după greutatea faptei. Iară desăvor înturna așijderea la vina aceasta, pedeapsa numită să să îndoiască, adecă: cu atîta vreme să să sporească: însă deva pofti greutatea aceștii îndărătnicii, cu dovedita mai însus moarte să să potopească.

A șasa: Toți și fieste carii din țările noastre au eșit afară și cu macar ce treabă, și nume să întoarnă înapoi de nușvor arăta dreptatea în margini, sau pasușuri, cît săva ști, cum că fără slobozenie au eșit, îndată să să prinză, și macar sar găsi între ostași streini sau alte slujbe, însă după porunca în scrisoarea aceasta cuprinsă să să judece: cum că întîmplarea aceasta nu deregătoria, ci vina eșirii fără știre din țară trebue săsă caute.

Și aceastia sînt, carele pentru vinele și folosul țării noastre ungurești am tocmit care tocmeală ne este voia, ca prin toate Magistratușurile, sau deregătorii bine să să ție și săsă plinească. Cum că binele, și folosul țării pofteaște, ca supușii și norodul să rămîe, și săsă poarte totdeauna cu credință direaptă către adevărat Craiul, și Domnul său. Iscălit în Beci Noemvrie în 16 zile la anul 1763.

Maria Terezia m.m. Comes Franțișcus
L.S. Esterhazi m.m.
Franțișcus Șcherleț m.m.

VERSO:

De data 16 Novembris A [nn]i 1763 Mandatus fulminatoris contra prefugos Incolos ex Regno sine facultate Regis.[3]

---

[2] Ginău (magh. gyanus) = suspect, bănuit.

[3] Din data de 16 noiembrie, anul 1763, Strașnicul mandat împotriva locuitorilor fugari din Regat fără aprobarea Regelui. (Ib. latină).

https://biblioteca-digitala.ro